

CHET TILLARINI O'RGATISHDA AVTONOM TA'LIMNING O'RNI

Bazarbaeva Rano Faizullaevna

“Amaliy Fanlar Universiteti”,

“Tillar” kafedrası o'qituvchisi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7997835>

ARTICLE INFO

Received: 24th May 2023

Accepted: 30th May 2023

Online: 31th May 2023

KEY WORDS

Avtonom ta'lim, kognitiv vosita, mustaqil bilim, psixologik tadqiqot.

ABSTRACT

Mazkur maqolada chet tillarini o'rgatishda mustaqil ta'limni roli yoritib berilgan. Ma'lumki, o'rganuvchining avtonomiyasi til o'rganuvchilarga o'zlarining o'qishlari uchun ko'proq ma'suliyatni o'z zimmalariga olish qobiliyatini ta'minlashga qaratilgan. Tilni o'rganishda o'quvchining avtonomiyasining asosiy xususiyatlari va tasniflari berilgan.

Hozirgi vaqtda chet tillarini o'qitishda shaxsiy-faollik, kommunikativ-kognitiv va ijtimoiy-madaniy yondashuvlar ustunlik qilmoqda. Ushbu yondashuvlar doirasida til, bir tomondan, muloqot vositasi, ikkinchi tomondan, kognitiv vosita sifatida qaraladi. Ta'lim o'quvchi shaxsini o'quv faoliyatining faol sub'ekti sifatida rivojlantirishga, uni butun hayoti davomida uzluksiz ta'lim va o'z-o'zini takomillashtirish jarayoniga tayyorlashga qaratilgan. O'rta maktabda chet tillarini o'qitishga zamonaviy yondashuvlar sharoitida o'quvchilarning o'rganishdagi mustaqilligini rivojlantirish ham mahalliy, ham xorijiy lingvodidaktikada o'qitishning eng muhim tamoyillaridan biri sifatida qaraladi.

Avtonom ta'lim (avtonom ta'lim) atamasi 1960-yillarda mustaqil fikrlash va inson hayoti davomida mustaqil ravishda o'rganishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish haqidagi munozaralarda paydo bo'lgan. 1975-yilda M.Noulz mustaqil bilim olish qobiliyatini rivojlantirish har bir alohida shaxs va butun insoniyatning omon qolishining asosiy shartidir, chunki u muhim insoniy kompetensiya ekanligini ta'kidladi. Avtonomiya tushunchasi chet tillarini o'qitish nazariyasi va amaliyotidagi ko'plab tadqiqotlarning bir qismiga aylandi.

20-asrning ikkinchi yarmida xorijiy lingvodidaktikada hozirgidek dolzarb bo'lmagan, ammo hozirda chuqur o'rganilayotgan ikkita muammo bor edi. Bu talaba uning o'rganish sub'ekti, sinf esa o'rganish va o'zaro ta'sir qilish uchun ijtimoiy makon ekanligini tan olishdir [5].

1981 yilda X. Xolek avtonomiyani o'z ta'limi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati deb ta'riflagan [8]. Erkin jiddiy qarorlar qabul qiladigan shaxs qiyofasi dunyoga va uning bu dunyodagi o'rni to'g'risida o'rnatilgan qarashlar tizimiga ega bo'lgan mustaqil, ijtimoiy etuk shaxs bilan bog'liq. Talabaning shaxsiyati, uning maqsadlari, ta'lim muassasasi siyosati va madaniy kontekst kabi ko'plab omillar ta'siri ostida turli darajadagi avtonomiyaga

erishish mumkin. Bundan tashqari, talaba o'quv faoliyatining bir turida yuqori darajadagi avtonomiyaga ega bo'lishi va boshqasida past darajada bo'lishi mumkin. "Avtonomiya" tushunchasining boshqa ko'plab ta'riflari ma'lum, ammo ularning aksariyati avtonomiyani asosiy ta'lim maqsadi (o'rganishni o'rganish) sifatida tushunishga to'g'ri keladi.

Bungacha psixologik tadqiqotlar talabalarning ehtiyojlari (umumiy va individual ehtiyojlar o'rtasidagi farqni ta'kidlagan holda), ularning kutishlari, bilimlari, tajribasi, e'tiqodlari va qarashlari, kognitiv qobiliyatlari va ularning holati bilan shug'ullangan. Tahlil nafaqat tinglovchilarning shaxsiy va individual yutuqlari, balki ularning guruh va sinfda o'tkaziladigan birgalikdagi tadbirlardagi ishtiroki bilan ham bog'liq. O'rganish mavzusi shaxsiy o'zaro ta'sir modellari, makon va rollarni taqsimlash, turli xil faoliyat turlarini va tashqi dunyo bilan munosabatlarni boshqarish usullari edi.

Ma'lumki, talabalarning mustaqilligi va talaba mas'uliyati asosiy hisoblanadi chet tilini o'rganishdagi mavzular. Talabalar o'z mas'uliyatini bilmasalar yoki avtonom bo'lsa, ular hech qachon yangi narsalarni o'rganishda muvaffaqiyatga erisha olmaydi yoki o'rganishda muvaffaqiyatga erisha olmaydi. Avtonom o'quvchi bo'lish - bu narsalarni qilish yoki o'z-o'zidan o'rganish, o'zini o'zi baholash, o'zini o'zi boshqarish yoki individual o'rganishni anglatadi. O'quvchilarning mustaqilligi o'quvchining o'z o'rganishini rejalashtirish, nazorat qilish va baholashda to'liq ishtirok etishini talab qiladi. Ba'zi olimlar, tadqiqotchilar o'quvchilarning avtonomiyasi va avtonom o'rganish ustida ishladilar., "O'quvchi avtonomiyasi nima?" degan savolga nimani tushunamiz? avtonom o'rganish? Turli olim va tadqiqotchilarning g'oyalari bilan. Tilni o'zlashtirishda o'quvchining mustaqilligi turli yo'llar bilan izohlanadi, masalan, "o'quvchi avtonomiyasi", "avtonom o'rganish", "o'quvchi mustaqilligi", "o'z-o'zini boshqarish", "mustaqil ta'lim", lekin bu barcha elementlar o'xshash tushunchalarga murojaat qilish uchun ishlatiladi. Ayrim xollarda, avtonomiya g'oyasi chuqur ma'noga ega, deb ta'kidlaydi tadqiqotchi olimlar. Bunga misol bulib

Sharq falsafasining tarixiy ildizlari. Pearson (1996: 49-58) g'oyalarni ko'rsatdi

Avtonomiya va o'z-o'zini tarbiyalash Song davridagi Xitoy tafakkuriga asoslangan.

Hozirgi vaqtda chet tili darslarida o'qitish va o'qitishda o'qituvchining o'rni

talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini va o'rganilayotgan tilni bilishni rivojlantirishdan iborat.

Avtonomiya sinfidagi o'quvchilar uchta mustaqil rol o'ynaydi:

1. Til o'rganuvchining muloqot ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish;
2. O'rganilayotgan til tizimi bo'yicha aniq analitik bilimlarni shakllantirish;
3. Affektiv va metakognitiv jihatlarni aniq anglashni rivojlantirish

tilni asta-sekin o'rganish

o'rganish avtonomiyasining mohiyati talabaning motivatsiyasi, ishonchi, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat bo'lib, unga quyidagilar kerak:

- 1) mustaqil ravishda o'rganish (bilim sub'ekti sifatida uning avtonomiyasi);
- 2) tilda mustaqil muloqot qilish (muloqot subyekti sifatidagi avtonomiya);
- 3) shaxs sifatida mustaqil bo'lish (uning shaxs sifatidagi avtonomiyasi).

O'qituvchi har bir talabaning shakllangan avtonomiyasi darajasini va uning avtonom o'quv faoliyatiga tayyorligini aniqlashi kerak. Bunda unga psixologik testlar, anketalar, kuzatishlar, o'quvchilarning taraqqiyotini o'rganish yordam beradi. O'qituvchi barchaga diqqatini

qaratishi, unga o'z imkoniyatlarini eng yaxshi tarzda ro'yobga chiqarishga yordam berishi, qiziqishlarini, individual va shaxsiy fazilatlarini ta'lim muammosini hal qilishga yo'naltirishi kerak.

Shunday qilib, zamonaviy til ta'limi vazifalaridan kelib chiqqan holda, avtonom o'rganish g'oyasi asosiy bo'lishi kerak, chunki avtonom o'rganish chet tilini yanada samarali o'zlashtirishga hissa qo'shadi, chunki avtonomiya talabalarni faol, ongli o'quv faoliyatiga undaydi, rag'batlantiradi.

References:

1. Anikina Z. S. Ta'lim avtonomiyasi 21-asrda chet tilini o'qitish jarayonining ajralmas qismi sifatida // Tomsk davlat universitetining xabarnomasi. universitet - 2011.-№344.-S. 149-152.
2. Djuraeva Nilufar Bakhtiyarovna, Bakirova Hilola Botiraliyevna, Usmanova Lobar Abduvasilovna, Saidvalieva Dilafruz Ravshanovna \\Malaziya Journal of Hunan University (Natural Sciences) scopus\\ "THE ROLE OF TERMS OF SPECIALTY IN PROFESSIONALLY ORIENTED EDUCATION"\\ "Vol. 48. No. 11.November 2021"
3. Xodjayev M., Qaxxarova M. Chet tili o`qitish metodikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2013